

його компонентами і підсистемами, у процесі багатовікового еволюційного поступу зазнавала перманентних кількісно-якісних змін, модифікацій та трансформацій, обумовлених дією цілої низки мегатрендів. Під їхнім впливом світовий енергосектор досягнув на сьогодні зрілої індустріальної моделі розвитку з домінуванням у глобальному енергобалансі невідновлювальних енергетичних ресурсів та переважаючим їх комерційним транскордонним рухом на централізованій основі.

Список літератури:

1. New Energy Outlook 2017. Blumberg New Energy Finance. URL:

https://data.bloomberglp.com/bnef/sites/14/2017/06/NEO-2017_CSIS_2017-06-20.pdf

2. Мотриченко В. М., Опалько В. В. Мегатренди глобального економічного розвитку. Фінансовий простір. 2014. №4 (16). С. 176-181.

3. Эволюция мировых энергетических рынков и ее последствия для России / под ред. А. А. Макарова, Л. М. Григорьева, Т. А. Митровой. – М. ИНЭИ РАН-АЦ при Правительстве РФ, 2015.

4. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения. Т. 1 / Пер. с англ. Под ред. М. Н. Смит. М.: Госполитиздат, 1955.

УДК 657.62:658.29

**Коцераба Н.В.
Крупельницька І.Г.**

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-18141-71-74](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-18141-71-74)

ЗАХОДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ЗА РЕАЛІЗАЦІЮ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**Kotseruba N.V.
Krupelnyska I.H.**

Vinnitskyi torhovelno-ekonomichnyi instytut DTEU

MEASURES AND METHODS OF CONTROL AND ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL STRATEGY IN THE ENTERPRISE

Анотація.

Ефективне, якісне та оперативне виконання фінансової стратегії підприємства не можливе без превентивного аналізу та контролю. Аналіз забезпечує точний прогноз і характер можливих наслідків, контроль забезпечує мінімальний негативний вплив притаманних ризиків і факторів та захищає реалізацію фінансової стратегії.

Розглядається актуальність аналізу процесу реалізації фінансової стратегії підприємства на предмет вияву та дослідження факторів впливу на цей процес. Досліджено та окремо сформовано основні завдання для фінансової стратегії і для фінансового планування.

Для оцінки виконання фінансової стратегії пропонується комплекс способів в комплексній системі стратегічного контролінгу за декількома аналітичними методами. Викладений матеріал потребує подальше дослідження щодо вдосконалення методик у зв'язку із виявленими ризиками та факторами впливу на реалізацію фінансової стратегії.

Abstract.

Effective, high-quality and prompt implementation of the financial strategy of the enterprise is not possible without preventive analysis and control. The analysis provides an accurate forecast and the nature of possible consequences, control ensures minimal negative impact of risks and factors and protects the implementation of financial strategy.

The relevance of the analysis of the process of implementation of the financial strategy of the enterprise for the identification and study of factors influencing this process is considered. The main tasks for financial strategy and financial planning are researched and formed separately.

To assess the implementation of financial strategy, it is proposed to use several methods of analysis in the system of strategic controlling. The presented material needs further research to improve the methods in connection with the identified risks and factors influencing the implementation of financial strategy.

Ключові слова: фінансова стратегія, фінансове планування, методи аналізу, види контролінгу.

Keywords: financial strategy, financial planning, methods of analysis, types of controlling

Реалізація фінансової стратегії підприємства не можлива без превентивного аналізу та контролю. Методи та прийоми такого аналізу дають можливість керівництву підприємства працювати на випередження, максимально визначати критерії та фактори впливу, проводити їх діагностику, оцінювати їх рівень впливу і запобігати негативним

моментам, пов'язаними з таким впливом. Отаким чином, аналіз забезпечує прогноз і характер можливих наслідків, контроль забезпечує мінімальний вплив і захист. В економіці, економічній математиці існує безліч методик, схем і моделей, що дають можливість надійного супроводу реалізації фінансової стратегії підприємства.

Метою публікації є дослідження проблем, структури розробки та реалізації фінансової стратегії на підприємствах, вивчення її значення та впливу на господарську діяльність підприємства.

Розглянемо основні фактори загальної характеристики фінансової стратегії в цілому. Фінансова стратегія підприємства, у відповідності до меті, передбачає:

- формування та ефективне використання фінансових ресурсів;
- визначення найбільш ефективних напрямків інвестування та концентрація коштів у цих сферах;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- виявлення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір фінансових заходів і маневрів для отримання вирішальної переваги над конкурентами.

Завданнями фінансової стратегії є:

- пошук оптимальних шляхів реалізації фінансової стратегії та ефективне використання фінансових можливостей;
- визначення перспективних обліково-фінансових відносин із контрагентами, державними структурами, банками та ін.;
- ресурсно-грошове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності;
- пошук та аналіз економічних і фінансових можливостей потенційних конкурентів, забезпечення позитивної динаміки фінансової стабільності;
- розробка методів управління в кризових ситуаціях та шляхів виходу з кризи.

На основі фінансової стратегії, фінансова або облікова політика підприємства визначається такими основними напрямками фінансової діяльності: податки, ціноутворення, амортизація, дивіденди, інвестиції [1, с. 272]

Формування і виконання стратегії потребує векторності, тому основними завданнями фінансового планування в компанії є:

- забезпечення виробничо-інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- встановлення раціональних фінансових відносин з компаніями, які спроможні надати фінансову підтримку, з хеджерами, тощо;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінка раціональності використання;
- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів;
- контроль за формуванням і використанням платіжних засобів.

Фінансове планування дає можливість оцінити: якими ресурсами володіє підприємство, походження цих ресурсів, їх достатність, забезпеченість ними поставлених завдань, втрати або витрати ресурсів не за призначенням (обов'язкові платежі), розподіл отриманого прибутку і забезпечення самоокупності, паритетності доходів і витрат.

У фінансовому плануванні використовується балансовий метод. Його зміст полягає в тому, що

враховуються не тільки остаточні співвідношення доходів і витрат, а й наводяться конкретні джерела покриття для кожної статті витрат. Використовуються різні способи: нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізації планових рішень, економіко-математичне моделювання [2, с.253].

Суть нормативного методу фінансового планування полягає в тому, що на основі встановлених фінансових норм і техніко-економічних нормативів розраховуються потреби підприємства у запасах, сировини, засобах праці та фінансових ресурсах та визначаються джерела їх формування або надходження. Зазначені норми – ставки податку, тарифні ставки, збори та внески, норми амортизаційних відрахувань, норми оборотних коштів та ресурсів. Норми та стандарти бувають галузевими, регіональними та індивідуальними або міжнародними.

При розрахунково-аналітичному методі планові показники розраховуються на основі аналізу базових (попередніх) фактичних фінансових показників та показників їх зміни в плановому періоді.

Оптимізація планових рішень полягає в розробці варіантів прогнозних розрахунків з метою вибрати найбільш оптимального з них. Тому використовують різні критерії відбору:

- максимальний прибуток на одиницю інвестованого капіталу;
- максимальне збереження фінансових ресурсів, тобто мінімальні фінансові витрати;
- мінімальні експлуатаційні витрати;
- мінімальні інвестиції для максимально ефективного результату;
- максимум суми чистого прибутку. Фінансове планування вимагає (на додаток до вже згаданих методів розрахунку) широкого використання економіко-математичних моделей. Цей метод дає можливість кількісно визначити зв'язок між фінансовими коефіцієнтами та факторами, що їх визначають.

Економіко-математична модель – це точний цифровий опис факторів, що описують структуру та закономірності зміни певного економічного процесу, виконаний з використанням математичних прийомів (рівнянь, нерівностей, таблиць, графіків). Моделювання може бути засноване на функції та кореляції. Економіко-математичне моделювання дає змогу переходити від середніх значень до оптимальних варіантів у плануванні. Підвищення наукової обґрунтованості фінплану потребує розробки кількох варіантів на основі різних умов і шляхів розвитку бізнесу з наступним вибором оптимального варіанту.

Розвиток моделювання у фінансах йде шляхом створення моделей, які можуть більш адекватно описувати реальність. Планування — це завжди майбутнє, а модель — це відображення очікуваної реальності. Такий спосіб представлення можливих майбутніх стратегій можна розглядати як моделювання майбутнього.

Необхідність врахування впливу багатьох факторів, що динамічно змінюються в часі, обмежує використання статистичних методів, які можна ре-

комендувати лише для приблизних, попередніх розрахунків для оцінки ефективності майбутніх проектів. Більш ефективними є динамічні методи, що дозволяють розрахувати проект з урахуванням багатьох з цих факторів, які базуються на моделюванні [3, с.160]

Імітаційна модель – це модель, яка відтворює поведінку реального об'єкта і визначається набором характеристик, що визначають його властивості, як з точки зору внутрішньої конструкції, так і впливу зовнішнього середовища. Імітаційна фінансова модель компанії складається з процесів ведення бізнесу [4, с.70].

Під господарськими операціями розуміються певні дії підприємства в рамках господарської діяльності, результатом яких є зміни обсягу та напрямку грошових і матеріальних потоків. Ці моделі відображають фактичну діяльність компанії, описуючи грошові потоки (надходження та платежі) як події, що відбуваються в різні періоди часу. Оскільки в розрахунках використовуються складно передбачувані фактори, такі як інфляція, прогнозовані продажі тощо, для розробки стратегічного плану та аналізу ефективності проекту використовується підхід на основі сценарію.

Сценарій складається з виконання альтернативних розрахунків з даними, що відповідають різним варіантам та етапам розвитку проекту. Використання імітаційних фінансових моделей у процесі планування та аналізу ефективності діяльності компанії чи інвестиційного проекту є дуже потужним та ефективним інструментом, який дозволяє визначати різноманітні стратегії та приймати зважені управлінські рішення з метою досягнення цілей підприємства [5, с.124].

Механізми адаптації корпоративного планування до зовнішніх умов повинні будуватися на основі планів ділянок. Традиційно ситуаційні плани розглядалися як спосіб забезпечення гнучкості в загальній стратегії. Певним чином ситуаційний план є протилежністю стратегічного плану. Ситуаційний план передбачає, що деякі прогнози не враховані в стратегічному плані. Виходячи з цього, ситуаційний план повинен визначити можливі або необхідні зміни, які необхідно внести щодо загальної стратегії та цілей.

До механізмів внутрішнього регулювання окремих аспектів формування та реалізації фінансової стратегії підприємства належить метод управління витратами, який ґрунтується на самокоординації діяльності структурних підрозділів підприємства. Цей метод заснований на трьох принципах:

- напівфабрикат метод обліку витрат;
- системоутворююча діяльність головного господарського управління підприємства та використання мотиваційних установок окремих галузей, які віднесені до самостійних центрів відповідальності.

- Цей метод ефективно використовується для вже стабільного кола компаній і може ефективно застосовуватися для управління витратами на великі проекти. Різноманітність механізмів та інстру-

ментів фінансування дозволяє компаніям створювати власні індивідуальні механізми та інструменти фінансування на основі особливостей кожного проекту та конкретних умов ринкового середовища: законодавчої бази, кон'юнктури ринку та інших факторів. Для цього в рамках господарських структур компанії мають бути створені підрозділи фінансового інжинірингу, які будуть тісно співпрацювати зі службами стратегічного планування та управління компанії.

Стратегічне планування – довгострокове, комплексне, орієнтоване на результат. Але для досягнення найбільшого успіху необхідно і тактичне планування.

Після усього вище вказаного необхідно звернути особливу увагу на систему та методи контролю за реалізацією розробленої фінансової стратегії. Важливим для будь-якого підприємства є досягнення ним поставленої мети, тобто отримання максимально можливого прибутку в процесі діяльності. Зрозуміло, що на шляху до поставленої цілі підприємство повинне рухатися дотримуючись розроблених в плані та стратегії, але на жаль в умовах ринкової економіки зробити це не так-то просто. Умови зовнішнього середовища змінюються калейдоскопічно. Інфляція, політична нестабільність, недосконала система оподаткування та законодавча база, патологічна “невихованість” партнерів, зростаюча конкуренція і так далі і тому подібне.

За всіх цих факторів впливу на життєдіяльність підприємства без вдалого курівництва та контролю розраховувати на успіх, або ж просто сподіватися вижити це ілюзія. І тому функцію контролю за реалізацією фінансової стратегії на підприємстві виконує управлінський склад. А саме: директор та головний бухгалтер основного товариства, директор та головний бухгалтер філії, начальники відділів. Зрозуміло, що глобальні рішення приймаються вищим керівництвом. Оскільки ця важлива функція складається із двох складових – глобальний та операційний контроль – то і інструменти і методи використовуються відповідні. Так як контролінг є за своєю сутністю управлінням в управлінні, то всі підзвітні йому елементи такого управління (фінансовий облік, маркетинг, менеджмент і т.д.) надають свої специфічні інструменти досягнення цілі у цього розпорядження. Стратегічний контролінг повинен забезпечувати життєздатність підприємства, досягнення довгострокової стійкої переваги над конкурентами. Він орієнтований на довгострокові перспективи і включає аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, конкуренції. Методами такого виду контролінгу є:

- аналіз потенціалу;
- аналіз конкурентів;
- логістика;
- “стратегічні резерви” тобто аналіз виконання довгострокової стратегії (відповідність запланованих та реальних показників як якісних так і кількісних).

- “портфельний аналіз” в основі даного аналізу лежить життєвий цикл продукту.

Стратегічний контролінг використовується великими компаніями, що виходять на ринок “в серйоз і на довго”.

Оперативний контролінг орієнтований на більш короткострокові цілі і контролює такі життєво важливі для підприємства показники як рентабельність, ліквідність, прибуток і т.д. До його основних задач входить вартісний облік, аналіз стандартів виробничих відносин, формування звітності, порівняння результатів із цілями і т.п. найбільш відомими є наступні методи:

- “ABC - аналіз” дозволяє вірно розставити пріоритети як у фінансуванні, асортименті, поставниках, так і безпосередньо у самому процесі керівництва, коли акцентується увага на найбільш ефективних проектах, а гроші вкладаються у самий “ходовий” товар (послуги),

- аналіз об’ємів заказів,

- метод розрахунку сум покриття,

- “гуртки якості” дають змогу працівникам проявити власну ініціативу, тобто активно задіяний людський фактор,

- аналіз знижок при наданні знижки падає сума прибутковості виробу, яка повинна компенсуватись об’ємами продаж,

- аналіз областей збуту.

Як видно з описаних методів, для невеликого підприємства застосування багатьох із них є немо-

жливим або утрудненим. Але насправді для отримання позитивного результату зовсім не обов’язково застосовувати їх усі. На підприємстві використовуються такі методи як: “ABC - аналіз”, аналіз об’ємів заказів, аналіз знижок, аналіз областей збуту, метод розрахунку сум покриття.

Важливим моментом контролю на підприємстві є те, що усі важливі рішення повинні бути узгоджені та завірені керівництвом основного товариства. Тому операційний контроль підприємство здійснює на місці і звітує перед управлінням. Що ж стосується стратегічних рішень, то вони повністю залежні від управління підприємства, що спричиняє деякі незручності навіть у повсякденних справах.

Перелік джерел:

1. Поддєрьогін А.М. Корпоративні фінанси. Підручник. К.: КНЕУ, С-2003

2. Піддерогін А.М. Фінансування підприємств. Підручник. К.: КНЕУ, С-2003

3. Голубков Є.П. Використання системного аналізу в проектних рішеннях. М.: Економіка, 2002

4. Євланов Л.Г. Основи теорії рішень / За ред. Е. М. Сергєєва та ін. Серія Економіка та управління (АНХ при КМ СРСР). М.: Економіка, 2004

5. Винокуров В.А. Організація стратегічного управління в компанії. М.: Центр економіки і маркетингу, 2006

UDC: 331.45

Nurgaliyeva A.Sh.¹, Koval A.P.², Sarybayeva I.E.³

¹ *Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics and Service, Kazakh University of Technology and Business*

² *Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Acting Director of the Institute of Scientific and Technical Research of the Kostanay Regional University named after A. Baitursynov*

³ *Master's degree, Senior Lecturer of the Department of Business and Management, Kazakh University of Technology and Business*

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-18141-74-77](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-18141-74-77)

METHODS OF ASSESSING THE ECONOMIC EFFECTIVENESS OF MEASURES TO ENSURE SAFE WORK

Нурғалиева А. Ш.¹, Коваль А.П.², Сарыбаева И. Е.³

¹ *Кандидат экономических наук, ассоциированный профессор, декан факультета экономики и сервиса, Казахский университет технологий и бизнеса*

² *И.о. Директора Института научно-технических исследований Костанайского регионального университета им. А. Байтурсынова*

³ *Магистр, старший преподаватель кафедры "Бизнес и управление", Казахский университет технологий и бизнеса*

МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЕЗОПАСНОГО ТРУДА

Abstract:

The results of scientific researches received during the scientific and technical program on a theme: "Risk-oriented organizational-economic mechanisms of ensuring of safe labor in conditions of modern Kazakhstan" (IRN OR11865833-OT-21) within the limits of program target financing of researches of the Republican research institute for occupational safety and health under MLSPP of the Republic of Kazakhstan have been presented in the given article.